

ธรรมเปรียบเทียบ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๔๘

ณ วัดป่าสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจนะ ตั้งใจ วันเวลาล่วงไปๆ ทุกคนนะ เราเกิดมามีอำนาจวาสนามาก คนเกิดเหมือนกัน แต่เกิดมาใช้ชีวิตไปวันหนึ่งๆ กับเกิดมาใช้ชีวิตเหมือนเขานั้นแหละ คุณ คุณแบบสัตว์ สัตว์บางตัว เป็นประโยชน์ เขาออกประชาสัมพันธกันจนมีชื่อเสียง สุนัขเขาเอาไปฝึกกัน มันได้เป็นร้อยเอกนะ สุนัขจรจัด สุนัขทั่วๆ ไปมันทุกขัยากตามประสามัน เพื่อจะหาอ้อมท้องแต่ละมือก็เป็นความลำบากของเขา เป็นความลำบากจริงๆ

เพราะหลวงปู่มั่นท่านเคยอยู่ที่ถ้ำสาริกา เวลานกมันคุยกันไง มันกลับมาเนะ กลับมาจากการหาอาหารจะถามว่า “วันนี้อ้อมท้องไหม” การหากินของเราต้องเลี้ยงภัยทั้งชีวิต ชีวิตของเราเลี้ยงภัย แล้วกลับมาจับพวกที่เราไปกัดตัว อยู่กัดตัว แล้วกินอ้อมหน้าสำราญใหม่ ชีวิตของเขาดำรงอย่างนี้ นี่การดำรงชีวิตของสัตว์ แล้วเราเกิดมาเป็นมนุษย์ ถ้าเขาหาอ้อมท้องไหม เขารักษาหาปัจจัยเครื่องอาศัยของเขา เขาหาเครื่องอยู่เครื่องอาศัยของเขา เราก็หาเครื่องอยู่เครื่องอาศัยเหมือนกัน

แต่เราก็มีอีกใจ ใจเรายังแสวงหาใจ ธรรม ธรรมะเป็นอย่างนี้

ธรรมะกว่าจะเกิดแต่ละครั้งแต่ละคราวนะ เพราะถึงต้องมืองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มาตรัสรู้ ถ้าไม่มีมืองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ พวกเราเกิดมา เหมือนกับเราเกิดมา ตลาด คุณติ ตลาดแต่ละตลาด ถ้าเขาจัดสรรตลาดกัน แล้วตลาดนั้นติดตลาด เขาจะเป็นประโยชน์กับเขา เจ้าของตลาดจะได้คุณประโยชน์มาก แล้วเขาจัดตลาดกัน บางทีมันก็ไม่ติด บางทีทำแล้วทำอีก คนไม่สนใจ

คำว่า “ตลาด” “ตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน” ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ไม่มีตลาด ไม่มีตลาดนะ แล้วไม่มีมรรคผลนิพพานด้วย มรรคผลนิพพานที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม กราบธรรมอยู่นั่นนะ ใครเป็นผู้แสวงหามา แล้วถ้าสิ่งนั้นไม่มีปฏิบัติไป

คูตี คูอย่างกาฬเทวิล ระลึกอดีตชาติได้ ๔๐ ชาติ อนาคตได้ ๔๐ ชาติ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดมาเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ โลกธาตุหวั่นไหวนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิด ตรัสรู้ ปรีนิพพาน โลกธาตุจะหวั่นไหว หวั่นไหว แต่พวกเราไม่รู้หรือ เรารู้แต่ว่าแผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด อันนี้มันเป็นวาทกายนะ แต่ขณะที่โลกธาตุหวั่นไหว หวั่นไหวด้วย เทวดา อินทร์ พรหม มีความสุข มีความรื่นเริง เหมือนกับมีตลาด ถ้าเรามีตลาด ตลาดแห่งมรรคผลนิพพาน เราจะมีโอกาส เห็นไหม กาฬเทวิลนอนอยู่บนพรหม เทวดาส่งข่าวกันไปเป็นชั้นเป็นตอนขึ้นไป จนลงมาคู นี้ตลาดไม่มี คนมีเงินจะซื้อของก็ไม่ว่าจะซื้อที่ไหน มีอำนาจวาสนา เข้าจานสมาบัติได้ ระลึกอดีตชาติได้ แต่ไม่มีตลาด ไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

แต่เราเกิดมา เราทันนะ เราเกิดมาพบธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การเกิดและการตายของธรรมชาตินะ จิตนี้ต้องเกิดต้องตายโดยธรรมชาติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าย้อนไปบุพเพนิวาสานุสติญาณ การเกิด การตาย พระเวสสันดร ชาติสุดท้ายเป็นพระเวสสันดร พอตายจากพระเวสสันดร ไปจุติอยู่คูตีพร้อมที่จะลงมาเกิดเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เวลาพระศรีอริยเมตไตรยก็พร้อม เห็นไหม พร้อมแล้ว

เพราะกาลเวลาของแต่ละพุทธชาติไม่เหมือนกัน เราว่า ๕,๐๐๐ ปี ๑๐,๐๐๐ ปีนี้ยาวไกล เป็นล้านๆ ปีนะ พอสขิลของมนุษย์เราเป็นล้านๆ ปีอยู่ในโลกนี้ เราเกิดเราตายมา การเกิดและการตายของชีวิต มันจะเกิดกับตายไปโดยแรงขับของกิเลส อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ครอบงำจิตอยู่นี้ มันมีแรงเกิด มันมีแรงขับ มันต้องเกิดต้องตายตลอดไป

แต่ธรรมะไม่เกิดบ่อยครั้งหรือ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้หนหนึ่งแล้ววางธรรมไว้ แล้วบอกว่าถึงพุทธกาลจะเจริญอีกหนหนึ่ง เราเกิดไม่ทันองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เราเกิดถึงพุทธกาล ธรรมและวินัยเจริญอีกหนหนึ่ง แล้วเรามีความใฝ่ใจ คำว่า “ใฝ่ใจ” นี้เป็นอำนาจวาสนา คนเราใฝ่ใจ คูตี คูการศึกษา คนใฝ่เรียนอยากเรียน เขาเรียนอะไร เรียนไปแล้วเขา

สมประโยชน์ ไม่สมประโยชน์ของเขา สมประโยชน์ใจ คือเรียนจบและไม่จบ ถ้าเรียนไปแล้วเขา
เปลี่ยนวิชาการ เปลี่ยนแขนงการศึกษาของเขา เขาก็เปลี่ยนของเขาเนะ นี่การเรียนของเขา

การใฝ่ใจคือการศึกษา เวลาธรรมของเรา เราเป็นชาวพุทธ เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา
พ่อแม่เราก็เป็นชาวพุทธ พาเครื่องดำเนินเป็นประเพณีนะ ประเพณีไม่ใช่กฎหมาย ประเพณีการ
ทำบุญกุศล วันพระวันโกนพาลูกไปวัด ประเพณีการเกิด ประเพณีการมีคู่ ประเพณีของการตาย สิ่ง
นี้เป็นเราชาวพุทธก็ทำตามประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีวัฒนธรรมทำขึ้นมา
เป็นความตกลึกของหัวใจ แล้วก็การสืบทอดกันมา

แล้วว่าสิ่งนี้เวลาเราไปศึกษา เราต้องไปศึกษาธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ
เจ้า เวลาเราศึกษาพระไตรปิฎกเป็นสุขตมยปัญญา เวลาศึกษาเข้าไป อริยสัจ องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าว่าไว้อย่างนั้น ตั้งแต่ อนุปปพพิทตา ตั้งแต่เรื่องของทาน เรื่องของศีล เรื่องของทาน
เรื่องของศีล เรื่องของสวรรค์ เรื่องของบุญกุศล แล้วก็เทศน์อริยสัจ เราก็ไปศึกษา ศึกษากัน

เวลาศึกษาธรรมะขึ้นมาประเพณีนั้นก็ผิด วัฒนธรรมอันนั้นก็ไม่ต้อง สิ่งนั้นไม่ต้อง สุข
ตมยปัญญานะ เวลาไปศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บอกว่าประเพณี
วัฒนธรรมของคนโบราณเรานี้สังคัมพุทธทำคิดหมดเลย ทำอย่างนี้ไม่ต้อง ต้องทำตามที่ศึกษา
โดยสุขตมยปัญญา

กิเลสนะ เวลามันเหมือนไก่ได้พลอย มันไปได้อะไรสิ่งใดมา มันมาสวมหัวมัน มันว่ามัน
แน่ มันว่ามันรู้ใจ ไม่มีรู้สิ่งใดเลยนะ เราไปดูถูก ดูถูกผู้เฒ่าผู้แก่ ดูถูกประเพณีวัฒนธรรมว่าสิ่งนี้
เป็นความหลง เป็นความโง่งอ เป็นความเงอะงะ เป็นความที่ไม่ทันโลก แต่ถ้าเป็นอริยสัจ
เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ ชาวพุทธมีปัญญา เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ เศรษฐศาสตร์จะยั่งยืน...ไม่มี
อะไรจะยั่งยืนหรอก

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกโลกนี้เป็นอนิจจัง “สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์
สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา” โลกนี้แปรสภาพตลอดไป ความเป็นไปของโลกหมุนไปอย่าง
นี้ สิ่งที่เป็นความเป็นไปของโลก แล้วประเพณีวัฒนธรรมที่เราเกิดเป็นชาวพุทธ เราเกิดมาใน
ประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นชาวพุทธ เห็นใหม่ ความรุ่มเย็นของหัวใจ ความเกื้อกูลกัน ความเป็นไป

แต่พอเราไปศึกษาสุตมยปัญญา สุตมยปัญญาการศึกษาคั่นคว่ำ การศึกษา ถ้าศึกษาบาลี ถ้าได้บาลี ได้ภาษา ถ้าแปลบาลี จะเข้าไปถึงเนื้อหาของธรรม...มันเป็นทฤษฎี มันเป็นแผนที่เครื่องดำเนิน เราจะแปลขนาดไหน เราจะรู้ขนาดไหน เวลาเราพูดถึงอริยสัจ สิ่งที่เป็นอริยสัจในปัจจุบันนี้ แล้วเราคิดถึงครั้งพุทธกาลใหม่

สมัยครั้งพุทธกาล ทุกข์นี้อันเดียวกัน แต่สังคมต่างกัน ในเมื่อสังคมต่างกัน ประเพณีวัฒนธรรมต่างกัน สิ่งที่แตกต่างกัน เราก็เอาสังคมปัจจุบันนี้ไปจับ ดูลิ ดูแม่แต่ภาษาไทยเรา ถ้าเป็นภาษาไทยโบราณนะ อักษรก็เขียนไม่เหมือนอย่างนี้ ภาษามันจะเปลี่ยน มันจะไปตลอดเวลา นี่มีเกิดและตาย คำศัพท์ใหม่ๆ จะเกิดมาตลอดเวลา ถ้าเราใช้คำศัพท์เก่าเราจำไม่ได้แล้ว เราตีความสิ่งนั้นไม่ออกแล้ว สิ่งที่เราตีความไม่ออก เราก็ไม่เข้าใจ แต่พอเราไปศึกษาของใหม่ เราก็ตื่นเต็นนะ

สุตมยปัญญาศึกษาไว้เพื่อเป็นแผนที่เครื่องดำเนิน สิ่งที่เป็นสุตมยปัญญา เราศึกษา เราว่าเรามีการศึกษา เราเป็นนักปราชญ์ แล้วเราก็มองไปประเพณีวัฒนธรรม เรามองข้ามหัวใจใจ ศีลธรรม จริยธรรมที่ตกผลึกในหัวใจของปู่ ย่า ตา ยายเรามา สิ่งนี้ตกผลึกมา มันมีความสุข มันมีความทุกข์ มันมีความรื่นเริง นักขัตฤกษ์ เวลาประเพณีการเข้าพรรษา ออกพรรษา ได้ทำบุญ เห็นไหม ความอึ้งใจ ความสัมผัสของใจ ถึงจะเป็นสันติภูมิวิโคหยาบๆ นั้นมันก็เป็นศาสนา ศาสนาให้มันมีเครื่องดำเนิน เครื่องร้อยรัดเพื่อเกาะเกี่ยว ใจมีหลักใจ

ถ้าใจมีหลัก เวลาเราทุกข์ เราร้อน น้ำตาไหลพราก ความทุกข์บีบคั้นใจ เราไม่มีที่พึ่งเลยนะ เราไม่มีที่พึ่ง แล้วเวลามีบุญกุศล ทาน ศีล ที่ปู่ ย่า ตา ยาย เราทำบุญกันมา เขามีที่พึ่งของเขา เขามีที่พึ่งของเขา เขามีหลักใจของเขา เพราะมันตกผลึกมาเป็นสังคมใจ ผู้เฒ่าผู้แก่ เป็นผู้ชี้แนะ แต่เวลาเรามาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรากลับไปดูถูกนะ เราดูถูกรากเหง้าของเราตัวเอง ดูถูกรากเหง้าของชาวพุทธ

ชาวพุทธ สิ่งนี้ถนอมมาดำเนินมาให้เรามีโอกาส เราเกิดมาเป็นชาวพุทธ เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา ใครเป็นคนสืบต่อมา ใครเป็นคนรักษามาให้เรา ก็ไม่ใช่ปู่ย่าตายายเราหรือ ไม่ใช่ภิกษุที่รักษาศาสนาวันนี้หรือ แล้วรักษาศาสนาอย่างไร รักษาศาสนาเพื่ออะไร รักษาศาสนาเพื่อ...

เวลาเวียนตายเวียนเกิด เวลาเทวดาเขาจะหมดอายุขัย ขอให้เกิดเป็นชาวพุทธพบ พระพุทธศาสนา เพื่อจะได้สร้างบุญกุศล จะได้มาเกิดเป็นเทวดาอีก นี่ผู้ที่เข้าไม่ถึงธรรม เข้าไม่ถึง ธรรมนะ

ธรรมแท้ๆ ธรรมที่ว่าเข้าไปชำระการเกิด ชำระการเกิดนะ เพราะถ้าสิ่งที่มีการเกิด มีภาว สวะ มีสถานที่รับ เราเปิดบัญชี ถ้าเราเปิดบัญชี ถ้าเรามีเงิน เรามีเงินฝากในบัญชีนั้น มีบุญกุศล เรา จะเบิกจ่ายใช้บัญชีนั้นสมบูรณ์ได้เลย ถ้าเราเปิดบัญชี แล้วบัญชีเราตัวแดง นี่บาปอกุศล ถ้าบัญชีเรา ตัวแดง เราก็ต้องพยายามหามาปิดตัวแดงนั้นให้ได้ นี่ก็เหมือนกัน บาปอกุศลในหัวใจของเรา ถ้า มันมีความสุขนี้บุญกุศล เขาก็มีอย่างนี้เครื่องอย่างนี้หล่อเลี้ยงใจไว้

สิ่งที่หล่อเลี้ยงใจ ส่งทอดศาสนามาถึงเรา เราจะระลึกถึงคุณใหม่ สิ่งที่มีคุณ เวลาภิกษุเรา บวชมา ตั้งแต่บวชมา ถ้าไม่มีภิกษุ เป็นสมมุติ สมมุติสงฆ์ ภิกษุสมมุติสงฆ์ศึกษาธรรม ศึกษา มา เพื่อรักษาจรโรลงไว้ แล้วจรโรลงมา ผู้ที่บวช บวชมาเพื่ออะไร เพราะเห็นภัย เห็นภัยในวัฏฏะนะ ภิกษุมานวช เห็นภัยในวัฏฏะ เพราะขณะบวช เริ่มต้นแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอหิ ภิกษุ ถ้าผู้ที่สิ้นกิเลสแล้ว “เธอจงมาเป็นภิกษุเถิด” เอหิภิกษุต้องมีเหตุมีผล ผู้ที่ยังมีกิเลสอยู่ “เธอมา เป็นภิกษุเถิดเพื่อปฏิบัติให้ถึงความพ้นทุกข์” เอหิภิกษุจนถึงภิกษุมากขึ้นมา บวชโดยถือรัตนตรัย ถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ แล้วก็บวชโดยจตุตถกรรม การบวชอย่างนี้ต้องเป็นพิธีกรรม เป็นสมมุติสงฆ์ แต่สมมุติกี่ต้องมี

คูสิ คูการเกิดและการตาย ถ้าผู้มีธรรมเห็นว่าเป็นสมมุติ ปฏิสนธิจิตเข้าไปในท้องของ มารดา พักอยู่ในครรภ์ ๕ เดือน คลอดออกมาจากครรภ์ นี่ก็เหมือนกันจากคฤหัสถ์มาเป็นภิกษุจะทำ อย่างไร จากคฤหัสถ์นี้ต้องกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบท เป็นสมมุติแต่ก็ต้องจริงใจ ถ้าไม่จริงจะมี สถานะแยกแยะระหว่างคฤหัสถ์กับภิกษุละ คฤหัสถ์ คฤหัสถ์เป็นบริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา อุบาสก อุบาสิกาสิ่งนี้เป็นสิ่งที่คลุกเคล้ากัน ถ้ามันไม่มีการชักออก ความแยกออกไป ชัดเจน

สงฆ์โดยสมมุติ...ถูกต้องโดยสมมุติ สังคมยอมรับ ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมา ผู้ บวชเป็นภิกษุ เคารพบูชา เคารพบูชาเพราะอะไร เพราะเป็นนักรบประกาศตนว่าเป็นนักรบ นักรบ กับอะไร? นักรบกับกิเลส แต่การจรโรลงศาสนา ใครจะจรโรลงศาสนาได้มากได้น้อยอยู่ที่บุญ

กุศลที่เราสร้างบุญกุศลกัน เห็นใหม่ ประเพณีวัฒนธรรม เราทำบุญกุศล คุณี คุณอย่างโบราณเขา
สร้างศาสนวัตถุ เขาจะเชิญเทวดามาเป็นผู้ปกป้องรักษา เทวดายังปกป้องรักษานะ

แล้วเราเป็นชาวพุทธ เราสร้างสมสิ่งที่ทำให้เป็นบุญกุศลขึ้นมา เราก็ปกป้องศาสนา เพื่อตาย
เกิดใหม่ ตายเกิดมาพบพระพุทธศาสนา ละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป ตายเกิดนะ ตายแล้วก็เกิดมา
ในพุทธศาสนา เคยมีศรัทธามีความเชื่อสิ่งนี้ มันก็สะสมเข้ามาให้เรามีโอกาสมากขึ้น

กรรม กรรมทำดี สิ่งมีโอกาสเราก็จะเปิดกว้าง

กรรม กรรมทำความผิดพลาด ทำความผิดทำบาปไว้มันก็หลุดออกไป พลาดออกไป

เดี๋ยวก็กลับมาเพราะอะไร เพราะมันมีกรรมดีและกรรมชั่ว ถ้ามีกรรมดีเข้ามา เราก็เข้ามา
ใกล้ในศาสนา ถ้าใกล้ศาสนา เห็นใหม่ การบวช คุณี เวลาครูบาอาจารย์ท่านว่า ภิกษุเคยบวชซ้ำ
บวชซ้ำ เคยบวชมาแล้วชาติที่แล้วก็เคยบวช แต่ไม่ถึงที่สิ้นสุด นี่สมมุติสงฆ์ แล้วถ้าเราประพฤติ
ปฏิบัติขึ้นมา ประพฤติปฏิบัติเข้ามานะ ถ้าเราจะประพฤติปฏิบัติ เราศึกษาธรรม เวลาศึกษา เวลา
ประพฤติปฏิบัติต้องมีครูมีอาจารย์

ถ้าไม่มีครูไม่มีอาจารย์นะ สมัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกประพฤติปฏิบัติ เจ้า
ลัทธิต่างๆ ปฏิญาณตนทั้งนั้นเลยว่า เป็นศาสดา เป็นพระอรหันต์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ไปพิสูจน์หมดแล้ว องค์ใดที่เป็นศาสดา วิธีการทำอย่างไร วิธีการเครื่องดำเนินนะ วิธีการนี้มรรค
คา มรรคาทางอันเอก มัคโคที่เราจะย้อนเข้ามาชำระกิเลสในหัวใจ ไม่มีใครทำได้ เพราะเวลา
ประพฤติปฏิบัติเข้าไป ธรรมชาติของใจ ธรรมชาติของน้ำ สิ่งที่ระเหยไป สิ่งต่างๆ มันระเหยตาม
ธรรมชาติของมัน มันยังเหือดแห้งได้นะ

ธรรมชาติของใจ เวลามีความสุขอันมีใจ มีความสุข ที่นี้เพียงแต่ว่า มีกรรม คนมีหยาบหรือ
ละเอียด ถ้าคนละเอียด ความสุขเขาจะประณีตมาก คนหยาบ เห็นใหม่ แม้แต่ของเล็กน้อยก็มี
ความสุขแล้ว สิ่งที่มีความอันมีใจ สิ่งสภาวะของใจที่พาตายพาเกิด ใจไม่เคยเหือดแห้ง ทุกข์ขนาด
ไหน สุขขนาดไหน ชั่วคราวเป็นอนิจจัง สภาวะแบบนี้ สิ่งที่เกิดตายเกิด สภาวะตายเกิด สิ่ง
ที่เกิด ตายเกิด แล้วเวียนตายเวียนเกิดสภาวะแบบนี้เกิดซ้ำเกิดซาก เกิดซากพัฒนาใจเราขึ้นมา ใจพัฒนา
ใจของเราขึ้นมา ถ้ามีสิ่งนี้เข้ามา มันจะย้อนกลับมา ย้อนกลับมา มีศรัทธา ย้อนกลับมา ถึงเห็นคุณค่า
ของชีวิต คุณค่าของชีวิต

เหมือนกับที่ว่า สัตว์ สัตว์บางตัวเขาก็มีอำนาจวาสนาของเขา เขาก็มีโอกาสของเขา เขาทำดีของเขา ทำดีนะ ท้าวโฆสกะ เกิดจากสุนัข สุนัขสมัยในธรรมบท สุนัข เวลาพระปัจเจกพระพุทธเจ้ามาตรัสรู้ แล้วสอนในชีวิตของท่าน นัดกันว่าเรานิมนต์ฉันในพรรษานั้นให้ทุกวัน แล้วถ้าทำอาหารเสร็จจะให้สุนัขตัวนี้ไปนิมนต์มา สุนัขก็ไปดึงมา คาบมา นี่ทำคุณงามความดี สุนัขทำความดีของสุนัข เวลาพระปัจเจกพุทธเจ้าออกพรรษาแล้วต้องจากกัน เพราะพระปัจเจกพุทธเจ้าถึงเวลาออกพรรษาแล้วต้องออกปลีคิวเวกไป สุนัขนั้นรักมาก หอนจนดับชีวิตเลย ตับแตกตาย ไปเกิดเป็นท้าวโฆสกะ

สุนัขหรือสัตว์โลกเขามีโอกาสของเขาในทำดีและชั่ว โอกาสของเขามีเท่านั้น แต่มนุษย์เราเกิดเป็นคน เป็นคนมีโอกาสมีปัญญา มีโอกาสที่จะ...คน มนุษย์ เทวดา อินทร์ พรหม สามารถเข้าถึงธรรม สามารถทำลายการเกิด ทำลายการเกิด ถ้าไม่มีการเกิดอีก เราจะมีความสุขของเรา ความสุขนะ ความสุขของเรา ที่เรามีความสุขตั้งแต่ที่เราทำบุญกุศล แล้วเรามีความชื่นชม มีความสุขในหัวใจ นี่ใจเราละเอียด การทำบุญเพื่อความสุข ไม่ใช่ทำบุญเพื่อสิ่งใดเลย

แต่ที่เขาทำกัน อย่างเขาทำกัน โดยทุจริต โลกเขาทำกัน ทำบุญแล้วไม่ได้บุญ ทำบุญกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะได้บุญมาก พระปัจเจกพุทธเจ้าจะได้บุญมาก พระอรหันต์จะได้บุญมากๆ ขึ้นมา ก็คิดแต่ว่าบุญมาก หวังผลตอบแทนไป

แต่ถ้าทำบุญของเรา ใจมันละเอียด ไม่ต้องการสิ่งใดเลย ทำบุญเพื่อบุญ ทำบุญเพื่อความสบายใจ ใจนี้มีความสบายใจ สุขอันนี้ บุญอันนี้ละเอียดมาก มีคุณค่ากับใจดวงนี้มาก ถ้าใจดวงนี้สร้างสมมาอย่างนี้ โอกาสของการจะแสวงหาในการประพฤติปฏิบัติ

เราว่าเราอยากประพฤติปฏิบัติ เราอยากจะทำทุกซักกัน แต่ใจมันหยาบ สิ่งที่ยาบ แม้แต่ของละเอียด ของหยาบ คุณะแกร่งร้อน ถ้าตาหยาบ ตาละเอียด ตาห่าง สิ่งที่ยาบมา นี้คุณค่าต่างกันนะ

นี่ก็เหมือนกันถ้าหัวใจมีคุณค่า มันจะย้อนกลับมาในการประพฤติปฏิบัติ ฟังสิ ในการปฏิบัติ ธรรมะ ธรรมที่ว่าสุตมยปัญญา เวลาศึกษาแล้วมันจะมีความสุข ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแบบนี้ เล่านิทานกัน เวลาศึกษาไป สุตมยปัญญานะต้องศึกษา ถ้าไม่ศึกษา คนประพฤติปฏิบัติต้องรู้แผนที่ ไม่รู้แผนที่ประพฤติปฏิบัติไม่ได้

แล้วผู้แก่ผู้เฒ่าสมัยปู่ ย่า ตา ยาย เขารู้แผนที่ใหม่? เขารู้แผนที่ด้วยเนื้อหาสาระ ด้วยความสุขและความทุกข์ในหัวใจ ไม่ใช่รู้แผนที่โดยไก้ได้พลอย โดยการสวม โดยกิเลสมันบังเงาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องเป็นแบบนี้ ทฤษฎีต้องเป็นแบบนี้

เวลาประพาศปฏิบัติละ เพราะในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สุตมยปัญญาแผนที่เครื่องดำเนิน ให้ศึกษามาเพื่อเป็นการประพาศปฏิบัติ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาด้วยภาคปฏิบัติ โคนต้นโพธิ์นั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปศึกษากับเจ้าลัทธิต่างๆ ทฤษฎีมหาศาลเลย นกแก้วนกขุนทอง นกแก้วนกขุนทองมันก็ท่องบ่นกันมา แต่ผลของมันไม่มี

ถ้าผลของมันมี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกกับสุภัททะ สุภัททะเป็นนักปราชญ์นะ ถีตจนเป็นพราหมณ์ ถีตจนว่าไตรเวท ไตรเพทต่างๆ ท่องได้หมด เข้าใจได้หมดเลย การเกิดต่างๆ นี่ท่องได้ทั้งนั้น เรื่องของร่างกาย เรื่องของสิ่งที่ว่า เรื่องลักษณะของมนุษย์ ท่องได้ทั้งนั้นเลย รู้แต่เรื่องเปลือกๆ รู้แต่สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ รู้ลักษณะของคน...เรื่องนี้มันเป็นเรื่องของสมมุติ นกมันก็รู้ คูตี คูสัตว์นะ สุนัขมันรู้เลยคนไหนเป็นมิตรกับมัน คนไหนเป็นศัตรูกับมัน คนที่เป็นมิตรกับมัน มันจะไวใจ มันจะเข้ามาคลอเคลีย คนไหนที่เป็นภัยกับมัน มันจะวิ่งห่างไกล แม้แต่สัตว์มันก็รู้ แล้วมนุษย์รู้ได้อะไร รู้ลักษณะ รู้พรหมศาสตร์ รู้แล้วได้อะไร รู้ก็เกิดก็ตายในโลก ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

สิ่งสภาวะแบบนี้ นี่นักปราชญ์สุภัททะเข้าใจหมด ไตรเพทรู้หมด แต่ด้วยความถือทิฐิมานะ เป็นพราหมณ์ เป็นผู้ที่อายุมามาก จะไม่ยอมลงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะพระองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอายุน้อยกว่า สุดท้ายคืนที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน จะมีวาสนา “ถ้าคืนนี้เราไม่เข้าไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะไม่มีโอกาสแล้ว เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกคืนนี้จะปรินิพพาน” เข้าไปหา แล้วก็เพราะถือว่าตัวเองมีความรู้มาก มีความรู้มาก ยึดถือมากกว่าตัวเองเก่งมาก

ถ้าเก่งมากโดยสัจจะความจริง ตัวเองก็ต้องการจะเข้าใจ ตนเองจะต้องมีความแบ่งแยกได้ว่าอะไรผิดอะไรถูกสิ แต่ไม่รู้เลยเพราะอะไร เพราะกิเลสมันครอบงำ รู้โดยกิเลสมันบังเงา โดยอวิชชาครอบงำไว้

ถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “ในลัทธิต่างๆ ก็ว่าของเขาสุดยอดๆ...”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพราะด้วยการพิสูจน์ ๑ ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ในลัทธิต่างๆ ทดสอบมาหมดแล้ว การทดสอบนั่นคือการพิสูจน์ พิสูจน์โดยทางโลก พิสูจน์โดยเหมือนกับเราที่ว่ายังมีกิเลสตัดหาความทะยานอยากอย่างไร ยังแบบว่าไม่รู้สิ่งใดเลย เราทดสอบกับเขามา เราเองเชื่อไปหมดเลย ครูบาอาจารย์องค์ไหนว่าอย่างไรก็ว่าตามเขาตามเขาไปหมดเลย นี่สิ่งนี้เราหลงตาม

แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิสูจน์อย่างนี้บอกว่า “ไม่ใช่ ไม่รับผิดชอบ ไม่เห็นมีสิ่งใดที่จะเป็นความจริงได้เลย” จนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิสูจน์อย่างนี้พิสูจน์ทางโลกแล้วมาพิสูจน์สัจจะความจริงก็องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ ขณะที่ตรัสรู้มรรคญาณมันเกิด สิ่งนี้มันยังพิสูจน์ได้อย่างยอดเยี่ยม ยอดเยี่ยมเพราะอะไร เพราะเหมือนของที่ว่าอาหารดิบเนื้อดิบๆ เวลามันสุกขึ้นมา จากดิบกับสุกมันต่างกันอย่างไร

การพิสูจน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโคนันโพธิ์นะ ที่กลับมาอาสวักขญาณทำลายกิเลส อันนี้มันสุดยอดใจ สุดยอดมันถึงเป็นการพูดโดยความองอาจกล้าหาญว่า ไม่มีหรอก

“สุกกระทะเธออย่าถามให้มากไปเลย ในศาสนาต่างๆ มีมรรคใหม่ มรรคญาณ มัคโคทางอันเอก ความดำริชอบ งานชอบ เพียรชอบต่างๆ ความดำริชอบ ระลึกชอบ สิ่งนี้มีไหม ถ้าสิ่งนี้ไม่มีนะ ในศาสนาไหนไม่มีมรรค ในศาสนานั้นไม่มีผลหรอก ไม่มี ถ้าไม่มีนะ สุกกระทะเธออย่าถามให้มากไปเลย เพราะเราคืนนี้จะปรินิพพาน เธอให้ประพฤติปฏิบัติให้คืนนี้แหละให้ถึงที่สุดนะ”

สุกกระทะนี้พระอานนท์บวชให้ แล้วปฏิบัติคืนนั้น จนถึงที่สุดแห่งทุกขณะ

สุดมยปัญญาในภาคปริยัติมีไว้ให้เป็นแบบแผน แล้วให้ปฏิบัติ ไม่ใช่สุดมยปัญญาจะเป็นผลงาน ธรรมและวินัยไม่ใช่เป็นผลของเราหรอก เป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่สมบัติของเราเลย เราเรียนทฤษฎีเรียนแผนที่เครื่องดำเนินมาเพื่อปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติ ขณะที่เราศึกษา ขณะที่เรามีปัญญา นักปราชญ์เวลาเอาทฤษฎีเข้าไปมันจะกระเทือนความคิดเดิม ถ้ากระเทือนความคิดเดิม สิ่งนี้มันจะมีความชัดเจน จะมีความสุข ก็คิดว่าสิ่งนี้เป็นธรรม เป็นธรรม ว่ากันไปนะ นกแก้วนกขุนทอง

เวลาออกประพฤติปฏิบัติ ออกประพฤติปฏิบัติ ปริยัติ ปฏิบัติแล้วจะมีปฏิเวธ ปริยัติแล้วปฏิเวธ ไม่มี ถ้าปฏิบัติพระกรรมฐานเราเวลาออกประพฤติปฏิบัติ ในเมื่อเป็นภาคปริยัติ อยู่ที่จริต

อยู่ที่นิสัย ครูอาจารย์บางองค์ท่านก็นับถือปริยัติ พยายามศึกษาปริยัติเพื่อเป็นแนวทาง ครูบาอาจารย์บางองค์นั้นท่านปฏิบัติเลย สิ่งปฏิบัติเลยเพราะอะไร เพราะปฏิบัติโดยตรง เข้ามาในหัวใจ

ในครั้งพุทธกาลนะ ภิกษุถ้าบวชที่อายุมาก จะบอกองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “ข้าพเจ้าบวชแต่เมื่อแก่ ข้าพเจ้าจะขอกรรมฐานแล้วเข้าป่าเลย”

แต่ถ้าศึกษาปริยัติ ศึกษาแล้วเข้ามาขออนมาเพื่อปฏิบัติ พระนั้นจะมีโอกาส ไปจุลละ ศึกษา มาก ท่องจำได้เป็นนกแก้วนกขุนทองเลย มีผู้เข้ามาศึกษามหาศาลเลย ก็ถือตัวถือตนว่าตัวเองมีความรู้ มีความรู้ เวลาไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ “โบลานเปล่า โบลานเปล่า” จนสะกิดใจ จนได้ออกประพฤติปฏิบัติเป็นพระอรหันต์เหมือนกัน เพราะมีปริยัติแต่ไม่ปฏิบัติ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามน้อมนำไปปฏิบัติ

ในครั้งพุทธกาลนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะเข้าหลีกเร้น ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าหลีกเร้น พระห้ามเข้าไปหา ถ้าเข้าไปหาเป็นอาบัติปาจิตตีย์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเหมือนกับเราปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราช กษัตริย์เวลาพูดตรัสสั่งนี่เป็นกฎหมาย นี่ก็เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถ้าสั่งอะไรแล้ว ถ้าใครเข้าไปฝืนเป็นอาบัติปาจิตตีย์ ในขณะที่สั่งว่า “ห้ามภิกษุเข้ามาหาเรา เราจะขอหลีกเร้น”

ในพระไตรปิฎกมีหลายคราว ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหลีกเร้นในพรรษา แต่เว้นไว้ เว้นไว้แต่พระปา เว้นไว้แต่พระปฏิบัติ เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ก็เสด็จขึ้นมาในหัวใจ สิ่งนี้มันเป็นเรื่องที่รอไม่ได้ เว้นไว้แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ถ้ามีปัญหาในการปฏิบัติให้เข้าหาเราได้ตลอดเวลา นี่ในพระไตรปิฎกก็มีนะ เปิดโอกาสให้กับผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เพราะอะไร เพราะประสบการณ์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเหมือนเราเป็นไข้ เราเป็นไข้ เราเป็นผู้ป่วย ขณะที่ผู้ป่วยมันต้องการธรรม โอสถ ต้องการยาเดี๋ยวนี้

แต่ที่ปริยัติไม่ต้อง เพราะปริยัตินั้นนกแก้วนกขุนทอง ท่องกันไปท่องกันมา เมื่อไหร่ก็ได้ เพราะมันไม่ใช่โรคไม่ใช่ภัย ไม่ใช่โรคไม่ใช่ภัยเพราะสิ่งนั้นเหมือนกับเราที่ว่าเตรียมภษณะ คูตี เวลาเราไปโรงพยาบาล ยา เขาต้องมีภษณะใส่ยา การท่อง การเรียนปริยัติก็คือเตรียมภษณะ

เตรียมขวด เตรียมถุง เตรียมยา แล้วก็พิมพ์ยา พิมพ์ว่ายานี้มีสรรพคุณอย่างนี้ ยานี้ควรใช้อย่างนี้ มี ส่วนผสมอย่างนี้ พิมพ์แต่ซอง พิมพ์แต่ขวดยา แต่ยังไม่มียา ยังไม่จำเป็น

แต่ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ ผู้ป่วยสิ่งที่เกิดขึ้นมาจากหัวใจ มันเป็นประสบการณ์ตรงเดี๋ยวนั้น มันต้องการยาเดี๋ยวนั้น ผู้ป่วยเข้ามาโรงพยาบาล เราเป็นผู้ที่รักษา เราเป็นผู้ที่ต้องการให้ผู้ป่วยนี้ เพราะถ้าช้ากว่านี้เขาจะขาดใจได้ เขาจะขาดใจ เขาจะตายได้ เขาจะหมดโอกาสได้ การประพฤติ ปฏิบัติ เวลาขณะที่มันมีอาการของใจ ใจที่มันไปสัมผัสสิ่งใด พระพุทธเจ้าอนุญาต เห็นไหม ภาคปฏิบัติ สิ่งใดก็แล้วแต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าส่งต่อให้ขึ้นเป็นปฏิบัติ ถ้ามีการปฏิบัติ มันถึงจะเข้ามา

การปฏิบัติ ถ้าเรามีศรัทธา มีความเชื่อ เราพยายามทำความสงบของใจขึ้นมา เพราะอะไร เพราะศีล สมาธิ ปัญญา ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าไม่มีสมาธิ การประพฤติปฏิบัติมันเป็นปัญญาอบรม สมาธิ เป็นโลกียปัญญา ปัญญาที่การศึกษาเป็นสุตมยปัญญา คือการศึกษาทฤษฎีเป็นสุตมยปัญญา คือการเหมือนกับในสมัยปัจจุบันนี้ เขาป้อนข้อมูลนะ เขาทำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ มันเข้าไปเก็บ ไว้ในนั้นนะ ในปัจจุบันนี้นะพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์มันจำได้ดีกว่าคนนะ

สมัยพุทธกาลท่องกันด้วยปากเปล่ามาตลอด แล้วสิ่งนี้ท่องปากเปล่า เวลาผิดถูก คนเรามี ความ รู้สึกมันสะท้อนหัวใจ ถ้าเรารักษาสิ่งนี้เป็นธรรมวินัย มันจะมีความภูมิใจมันจะได้บุญกุศล ใจที่ท่องมันจะได้บุญกุศลเพราะสืบต่อพระพุทธศาสนามาถึงเรา

แต่คอมพิวเตอร์มันไม่มีหัวใจนะ เราไปกดสิ สิ่งใดมันออกหมดละ มันออกมาดีกว่าคนจำ อีก แล้วเราไปศึกษาปริยัติมา ถ้าเราไม่ปฏิบัติ คอมพิวเตอร์มีประโยชน์กว่าเราเพราะมันไม่กล่าวดู มันไม่เอากิเลสมันสวมเข้าไป มันไม่มีบิดเบือน มันไม่บิดเบือนธรรมวินัยของพระพุทธเจ้า เว้นไว้ แต่ผู้ที่ป้อนโปรแกรมเข้าไปผิด มันก็ผิดอยู่อย่างนั้น แต่ในเมื่อสิ่งต่างๆ มันตรวจสอบได้

ในเมื่อภาคปริยัติ เราศึกษาแล้วเราต้องปฏิบัติ แล้วถ้าปฏิบัติ สิ่งที่เกิดขึ้นมา ถ้าเรามีปริยัติ มันมีข้อมูล ความลังเลสงสัยเกิดตรงนี้ แต่ถ้าเราศึกษาแล้วเราวาง ขณะทีวางนะ ในการประพฤติ ปฏิบัติ สุตมยปัญญา แล้วถ้าปฏิบัติไป เห็นไหม จินตมยปัญญา การทำความสงบของใจ ความสุข ของใจนะ

“ธรรมเปรียบเทียบ” ธรรมเปรียบเทียบนะ เราจะเอาแต่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเปรียบเทียบ ถ้ามีการธรรมเปรียบเทียบมันจะหลอกเราตลอดไป

ถึงว่าเวลาศึกษา ขณะที่ครูบาอาจารย์ที่มีอำนาจวาสนา ท่านจะบอกว่าให้วางสิ่งนี้ไว้ก่อน สิ่งที่จะเปรียบเทียบมันจะมีโอกาสบ้าง ถ้าเปรียบเทียบเหมือนเราเตือนใจเราตลอดเวลา เราเปรียบเทียบ เห็นไหม ขึ้นของปัญญานะ ถ้าเรามีการลุ่มคิด เรามีการเปรียบเทียบ ปัญญาจะเกิดจากสุดมยปัญญา ถ้าเป็นจินตมยปัญญา ความสงบของใจ ถ้าความสงบของใจอยู่ที่อำนาจวาสนานะ กำหนดพุทโธๆ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นศาสดา เป็นผู้สร้างสมบุญญานิกการมาเป็นพระโพธิสัตว์ สร้างสมบุญญานิกการมาจะรื้อสัตว์ขันธ์ รื้อสัตว์ขันธ์ จะเอาอะไรไปรื้อสัตว์ล่ะ? ก็เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสรู้ธรรมที่มีอยู่แล้ว ที่มีอยู่แล้วไม่สามารถสื่อกับโลกได้ เป็นธรรม เป็นวิมุตติกับสมมุติ ไม่สามารถสื่อมาในสมมุติได้

แต่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าไปตรัสรู้ธรรม วิมุตติสุขเกิดในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วสร้างสมบุญญานิกการมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่พระปัจเจกพุทธเจ้า ถึงวางธรรมและวินัยมาสืบออกมา สืบออกมาเป็นสมมุติ เป็นสมมุติเพื่อจะให้เราย้อนก้าวเดินกลับไป

ถึงเห็นว่า จริตนิสัยของสัตว์โลก เพราะสร้างสมบุญญานิกการมามหาศาล พุทธวิสัยปัญญาจะกว้างขวางมาก วางวิธีการทำความสงบของใจไว้ถึง ๔๐ วิธีการ เพราะความสงบของใจ แล้วแต่ตรงจริต มันจะทำความสงบของใจเข้ามาได้ ถ้าไม่ตรงจริต เห็นไหม ก็ทำได้บ้าง ทำได้เพราะอะไร เพราะฝืน ฝืนขึ้นมา การฝืน เหมือนกับคน เราเอาเรือไปวิ่งบนถนน แล้วเอารถไปลงน้ำ มันเป็นการฝืนไป แต่มันก็ฝืนไปได้บ้าง ได้บ้างเท่านั้นเอง แต่ถ้ามันเป็นตรง เรือวิ่งในน้ำ รถวิ่งบนบก มันจะเป็นไปได้โดยธรรมชาติของเขา

จิต ถ้าตรงจริต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงวางธรรมการทำสมาธิถึง ๔๐ วิธีการ ๔๐ วิธีการนะ เราจะทำความสงบอย่างไรก็ได้ อย่างไรก็ได้ พุทธจริต ธรรมจริต พุทธวิสัย พุทธจริต พุทโธๆ ชัมโม สังโฆ ได้ทั้งนั้น มรรณานุสติ สิ่งต่างๆ ก็ได้เพื่อจะให้จิตสลดหดเข้ามา ถ้าสลดเข้ามา สิ่งที่สลดเข้ามา ถ้าจิตมันสงบเข้ามา จิตสงบถึงที่สุดนะ ถ้าจิตรวมใหญ่ คนมีวาสนา มันปล่อยกายได้

การปล่อยสักแต่อย่างนี้ มันคำว่า “สักแต่ว่า” คำปล่อยสักแต่ว่า แล้วเวลาเราศึกษาธรรม ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “สิ่งนี้ไม่ใช่เรา เป็นของสักแต่ว่า” ครูบา อาจารย์ถ้าประพฤติปฏิบัติไม่ถึงที่สุดนะ นี่สุดมยปัญญาเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วจินตนาการ จินตมยปัญญา มันให้โทษอย่างนี้ ให้โทษกับผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ โดยให้กิเลสมันหลอกลวง กิเลสมันหลอกลวงชักนำไปก่อน แล้วเราก็ตีค่าไปตามแต่ความเห็นของกิเลส นะ

คุณะ ทองคำกับตะกั่วในโลกนี้ต่างกัน การเปรียบเทียบระหว่างทองคำกับตะกั่ว เราเป็นผู้รู้ ใจใหม่ เราเห็นว่าทองคำมีค่ากว่าตะกั่ว แล้วทองคำก็เป็นสีทอง ตะกั่วเป็นสีขาวหรือสีดำคล้ำ สิ่งนี้ เราเปรียบเทียบมันเห็นชัดเจน เพราะเราเป็นผู้เปรียบเทียบ แต่ขณะจิตของเราสำคัญมาก จิตเวลาจิต มันสงบเข้ามาได้นะ มันเปรียบเทียบเป็นนามธรรม ว่าอย่างนี้เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันจะว่างได้ มันจะปล่อยได้ ปล่อยโดยกิเลสหลอก กิเลสหลอกลวงให้ปล่อย สภาวะแบบนั้น เราก็เข้าใจว่าสิ่งนี้เป็นธรรม นี่เปรียบเทียบไง ถ้าการเปรียบเทียบโดยกิเลสนะ กิเลสมันจะหลอกลวงนะ หลอกลวงว่าสิ่งนี้เป็นธรรม ว่างนะ

เวลาองค์หลวงปู่มัน ท่านออกประพฤติปฏิบัติ เวลาเริ่มต้นออกประพฤติปฏิบัติ เพราะสร้าง อานาจาสนามาเหมือนกัน เวลาเข้าไปเห็นนิมิต เห็นต่างๆ ออกมานี้ท่านตรวจสอบนะ ตรวจสอบ ไปแล้วมันเหมือนเดิม มันไม่ได้ทำอะไรให้กับกิเลสได้สะเทือนเลย เห็นใหม่ เป็นเพราะเหตุใด เป็นเพราะว่าท่านมีปัญญา ท่านมีปัญญาของท่าน เพราะมีปัญญาถึงมีความถูกต้อง แต่เรามันโดน กิเลสหลอก พอมีความว่าง มีสิ่งต่างๆ นี่ธรรมเปรียบเทียบนะ

ถ้าเปรียบเทียบธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้ถ้าเป็นจินตมยปัญญา ขณะที่ เป็น สุดมยปัญญา แล้วเราการพัฒนาของจิต วุฒิภาวะของจิตที่ว่าเกิดตายเกิดตาย เกิดตาย สร้างสม เกิดตายในศาสนานี้สร้างคุณงามความดีมา จิตมันก็ละเอียดเข้าไปตรงกับความใฝ่ใจ จนกว่าจะพัฒนาของใจ จนถึงกับออกประพฤติปฏิบัติ จนถึงกับการชำระจิตให้ไม่เกิด ถ้าไม่เกิด มันก็ไม่เกิดอีก สิ่งนี้เป็นอานาจาสนามา

แต่ในการเปรียบเทียบอย่างนี้ เวลาจิตมันพิศุจน์มา นี่อานาจาสนามา อานาจาสนามาสั่ง เปรียบเทียบ พอเปรียบเทียบ...ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สมควรแก่ธรรมนะ ถ้าผู้ใดปฏิบัติ สมควรแก่ธรรม ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต

อันนี้มันไม่ใช่ อันนี้ผู้ใดปฏิบัติธรรม แล้วมันสมควรแก่ธรรมใหม่ มันเปรียบเทียบโดยกิเลสใจ ถ้าเปรียบเทียบโดยกิเลสมันก็ยอมรับสภาวะแบบนั้นว่าเป็นธรรม ถ้ายอมรับสภาวะแบบนั้นเป็นธรรม มันก็ทำให้ลุดให้ใจนี้เตลิดเปิดเปิงออกไป มันจะจินตนาการได้มหาศาลเลย นิพพานเป็นอย่างนั้น ความเป็นไปเป็นอย่างนี้ กิเลสขาดเป็นอย่างนั้น

แล้วพอมันเสื่อมไปนะ แล้วถึง เวลากิเลสมันอยู่กับการประพฤติปฏิบัติ มันจะทำให้เราผิดพลาดไปอย่างนี้ คุณักกีฬา นะ นักกีฬาที่เขาแข่งขัน เขาเคยแข่งกีฬาอย่างนั้น แล้วเขาไม่เคยประสบความสำเร็จอะไรเลย แต่เวลาเขาเลิกเล่นกีฬานั้น เขาไปเป็นโค้ช เขาจะอบรมนักกีฬาของเขา บางทีเขาอาศัยทักษะของเขา เพราะกีฬานั้นใดก็มีกฎกติกาของเขาใช้ใหม่

นี่ก็เหมือนกัน ศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กฎ ธรรมและวินัย เรื่องมรรคญาณ เรื่องสิ่งต่างๆ สิ่งนี้เป็นสุดมยปัญญาไง แล้วก็เอามาโค้ช เทศนาว่าการ สอนลูกศิษย์สิ่งนั้นก็เป็นที่สักแต่ว่า ธรรมะก็ปล่อยสภาวะแบบนี้ ใจความไปอย่างนั้น ว่ากันไปนะ เราก็เชื่อไปตามเขา

เราเชื่อเพราะอะไร เราคิดว่าเขาเคยผ่านโลกมาก่อนเรา อาบน้ำร้อนมาก่อนเรา อาบน้ำร้อนมาก่อนเรานะ แต่เราต้องพิสูจน์ในใจของเรา ว่าถ้าอาบน้ำร้อนมาก่อนเรา แล้วพิสูจน์ได้ด้วยความเป็นจริง ในกาลามสูตร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า อย่าเชื่อเพราะเป็นอาจารย์ของเรา อย่าเชื่อเพราะเข้ากับทฤษฎี อย่าเชื่อเพราะเราคาดการณ์ได้ อย่าเชื่อทั้งนั้นเลย แต่ถ้าเป็นจินตมยปัญญาโดยกิเลสเทียบเคียง ธรรมะเทียบเคียง เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะธรรมและวินัยที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ เราถึงมีโอกาสที่จะเอามาอ้างอิง

แต่ถ้าไม่มีธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะเอาอะไรไปอ้างอิง แม้แต่พระปัจเจกพุทธเจ้ายังสอนได้ด้วยอริยสัจที่ในใจของพระปัจเจกพุทธเจ้า แต่ขณะที่ว่ามีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราเป็นสาวก สาวก เราเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ เห็นใหม่ สุดมยปัญญา จินตมยปัญญาแล้วก็อ้างอิงกันไปนะ

ธรรมเปรียบเทียบมันจะทำให้เราตกรอกไปนอกกลุ่มนอกทาง

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า ถ้าใครกล่าวต่อพุทธพจน์ บิดเบือนธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมีภิกษุที่รู้ที่เข้าใจ สวดประกาศ ๓ หน ๓ รอบไป ถ้าไม่เปลี่ยนความเห็น เป็นสังฆาติเสส

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกสิ่งที่ประพฤติปฏิบัติไป ความถูกต้อง ความ เป็นไป มันเป็นสันติภูมิจิโก มันเป็นสัจจะความจริงแล้วไม่ล้งเลงสงสัย ถ้ามันเป็นความล้งเลงสงสัย เพราะเราปฏิบัติไปแล้ว ผู้ที่เป็นจันตมยปัญญาโดยเปรียบเทียบนี้ไม่รู้หรือ ไม่รู้ว่ามันเป็นสภาวะ สิ้นสุดกระบวนการเริ่มต้นตรงไหน กระบวนการของมรรคญาณที่มันหมุนออกไปจะเป็นอย่างไร แล้วสิ้นสุดกระบวนการของเขาจะจบลงตรงไหน เพราะอะไร

เพราะตัวเองเป็นนักกีฬาที่ไม่เคยได้เหรียญรางวัลสิ่งใดๆ เลย แต่เราไปไ้ชนนักกีฬาที่อื่น ว่า ต้องเป็นอย่างนั้น ชนะแข่งขันอย่างนั้น นักกีฬาที่เขาแข่งขันของเขา ถ้าเขามีพรสวรรค์ของเขา เขามีความเป็นไปของเขา เขาชนะก็ได้ เขาได้เหรียญก็ได้ ได้เหรียญที่เป็นของนักกีฬา ไม่ใช่ของโค้ช โค้ชคนไหนก็ไม่เคยได้เหรียญทอง โค้ชคนไหนไม่เคยมีเหรียญเลย แต่นักกีฬามีสิทธิ์ เราเป็นนักกีฬา เราเป็นนักปฏิบัติ เราประพฤติปฏิบัติของเราเข้าไป เราจะต้องมีผลงานของเรา เริ่มต้นของเราเป็นสภาวะแบบใด ถ้าเปรียบเทียบโดยกิเลสจะเป็นสภาวะแบบนั้นนะ

ถ้าเปรียบเทียบโดยธรรม ชั้นของสมาธิ เวลาทำจิตสงบมันสงบเข้ามา สงบเข้ามา สงบเข้ามา แม้แต่จิตสงบถ้าไม่มีอำนาจาสนา ยังคิดว่าความสงบนี้เป็นนิพพานได้ เพราะคิดในสมาธินี้ คิดได้ ความคิดในสภาวะแบบนี้ เวลามันเสื่อมออกมา เราต้องเป็นสุภาพบุรุษ ต้องตรวจสอบต้อง ทดสอบ มันจะเป็นไปไหม? มันไม่เป็นไปหรือ เพราะอะไร เพราะหีนทับหญ้าไว้ หีนทับหญ้านะ พอเอาหีนออกหญ้าก็งอก นี่มันเป็นธรรมดาของเขา

นี่ก็เหมือนกัน จิตสงบขนาดไหน เราเอากายมาแนบไว้สิ เราเอากายมาแนบไว้กับจิต เอาสิ่ง ที่เป็นสุกะ เอาสิ่งที่ถูกใจ เอาสิ่งต่างๆ มาแนบไว้ เดินไปตลาด เห็นเงินทองก็อยากได้ มันฟูทั้งนั้น นะ ถ้ามันพิสูจน์ได้อย่างนี้มันเป็นอะไร? มันเป็นหีนทับหญ้า เห็นไหม แม้แต่ความสงบก็ยังคงคิดได้ เลยถ้าไม่มีอำนาจาสนานะ

แล้วถ้าเป็นปัญญาอบรมสมาธิ จนจิตนี้สงบเข้ามา กำหนดพุทโธๆ จนจิตสงบเข้ามาจะ เห็นนิมิต เห็นต่างๆ มันยิ่งลึกถึบกว่านั้นนะ เพราะทองคำกับตะกั่ว ทองคำคือธรรมขององค์สมเด็จพระ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตะกั่วคือกิเลสในหัวใจของเราใจ สิ่งนี้สิ่งที่ทองคำกับตะกั่วมันเป็นวัตถุ เวลาเปรียบเทียบจะเห็นภาพชัดเจน

แต่ขณะที่จิตมันเป็นนามธรรม จิตที่เป็นนามธรรม เวลามันคิด มันเปรียบเทียบธรรมของ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นทองคำไป ทองคำ ธรรมระดับไหน สะอาดบริสุทธิ์ขนาด ไหน นี่ทองคำ ทองคำคือธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตะกั่วคือกิเลส คือความสกปรกของหัวใจ มันผสมกัน มันหลอมละลายเป็นอันเดียวกัน ถ้าทองคำกับตะกั่วหลอมละลายเป็นอันเดียวกัน มันจะเป็นทองคำไหม มันเป็นทองคำบริสุทธิ์ได้ไหม? ไม่ได้เลย ไม่ได้ แต่พูดนี้ถึงว่าความรู้สึกใจ

ถ้าความรู้สึกเพราะอะไร เพราะความรู้สึกเรามันเหมือนทองคำกับกิเลสที่หลอมละลายกัน เพราะในหัวใจของเรา “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต” เห็นที่ไหน? พุทโธ พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานมันอยู่ที่ไหน? มันอยู่ที่ใจ ก็ตัวใจเป็นตัวนามธรรม ตัวใจเป็นตัวที่สามารถเป็นภาชนะที่จะรับธรรมได้ ตัวใจมันก็มีกิเลสด้วย พอกิเลสเวลามันเทียบเคียงไป เปรียบเทียบเทียบเคียงไป มันก็เทียบเคียงโดยกิเลส

แต่ถ้าเรามีอำนาจวาสนา มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ จิตสงบขนาดไหน น้อมไปที่กาย เวทนา จิต ธรรม ธรรมารมณ์ อารมณ์ที่กระทบ ที่ว่าสภาวะธรรม สภาวะธรรม เวลาฝนตกแดดออก มันต้องมีสภาวะคลื่นความร้อน แสงสูงต่ำมันกระทบกัน ฝนมันจะตก มันโอกาสลมพัด ความร้อน หมุนเวียน นี่ก็สภาวะธรรม แต่สภาวะธรรมของวัตถุ

สภาวะธรรมของโลกกับสภาวะธรรมของจิต

สภาวะธรรมของจิต โกรธ กระทบสิ่งที่มีความโกรธ กระทบสิ่งที่พอใจ สิ่งที่รัก ที่ไหนมีรัก ที่นั่นมีทุกข์ เพราะอะไร เพราะรักก็ต้องแสวงหา รักก็อยากได้ ทุกข์ ทุกข์เพราะอยากจะทำอะไร ผลักไสก็ไม่ออก เห็นไหม นี่ก็สภาวะธรรมเกิด แล้วถ้าจิตมันสงบเข้ามา มันแว้งว่างกว่านั้นนะ พอแว้งว่างกว่านั้น เห็นไหม ธรรมเปรียบเทียบ มันก็คิดในธรรม แล้วไม่เห็นสักจะความจริงเลย มันไปเป็นปฏิภาวะไม่ได้ สุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญาไม่เกิด มันเกิดจินตมยปัญญา จินตมยปัญญาแก้กิเลสไม่ได้

แล้วถ้าเข้าถึงจินตมยปัญญา เทียบเคียงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เปรียบเทียบอย่างนั้น แล้วไปไต่ซเขา เทียบเทศนาว่าการออกไป นี่ชักคนให้หลงทาง หัวหน้าฝูงโค ที่ไม่ฉลาดจะเอาโคฝูงนั้นจมน้ำในวังน้ำวน คือจมนอยู่ในวิถึฏฐะใจ มันชำระการเกิดไม่ได้ มันจะต้อง เกิดต้องตายอีก ไม่มีต้นไม่มีที่สิ้นสุด แต่ถ้ามีโคที่ฉลาด เราไปเจอครูบาอาจารย์ที่ดี ชั้นของปัญญา ชั้นของการเปรียบเทียบด้วยธรรม เปรียบเทียบโดยกิเลสมันจะอ้างเป็นผล อ้างเป็นสิ่งที่เป็ผล แล้วคำว่า “ผล” มันก็ติด เพราะเราเข้าใจว่าผล เราเข้าใจว่านี่คือเป้าหมาย ถึงเป้าหมายแล้ว มันก็นอนจมนกับกิเลส

แต่ถ้าเป็นชั้นของการเปรียบเทียบโดยธรรม ถ้าไม่มีการเปรียบเทียบ ปัญญาจะเกิดได้อย่างไร การวิวัฒนาการของการประพฤติปฏิบัติตั้งแต่สุดมยปัญญา แล้วมันจะวิวัฒนาการเป็นจินตมยปัญญาถ้ามีการปฏิบัตินะ ถ้าไม่มีการปฏิบัติมันเป็นโลกียปัญญาตลอดไป เพียงแต่เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่กิเลสระหว่างท่องคัมภีร์กับตะกั่วมันหลอมเป็นเนื้อเดียวกัน มันจะบริสุทธิ์ไปไม่ได้ เพราะกิเลสเรามันเจอไปตลอดเวลา แต่ถ้ามีอำนาจาสนา มีครูบาอาจารย์คอยชี้แนะ มันจะเกิดโดยปัจจุบันของเขา ในปัจจุบัน ถ้าเป็นปัจจุบันเพราะอะไร เพราะการมีความสงบ ถ้ามีความสงบ ระหว่างตะกั่วมันจะยุบขอบไป มันจะเป็นทองคำ

ถ้าทองคำ ขณะที่เราจะแยกตะกั่วกับทองคำออกจากกัน มันต้องมีวิธีการ คำว่า “วิธีการที่จะแยกตะกั่วกับทองคำออกจากกัน” ถ้าจินตมยปัญญา นี่เปรียบเทียบไป ฝึกปัญญา ชั้นของปัญญา ไม่มีขอบเขต ขณะที่มันปล่อยวางหนหนึ่ง ปัญญามันได้ใช้ไปหนหนึ่ง จินตมยปัญญา ถ้ามันเป็นความละเอียดรอบคอบขึ้นไป มันจะเป็นภาวนามยปัญญา ผลของภาวนามยปัญญามันจะเกิด เกิดเพราะมัชฌิมาปฏิบัติ ะหว่าง คำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ

สิ่งที่คำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ จะเกิดขึ้นมา คืออย่างความสกปรกของวัตถุต่างๆ ที่เราจะมาชำระความสะอาดให้ขึ้นมา สิ่งที่เป็นความสะอาด เราต้องรู้จักวิธีการถอด อย่างเช่น เครื่องยนต์ เราจะต้องถอดทำความสะอาด เราจะล้างอย่างไร จะถอดอย่างไร นี่ก็เหมือนกันขณะที่จิตเราสงบอย่างไร สงบมาแล้ว สิ่งนี้สิ่งที่เป็นเครื่องยนต์เราจะล้างแต่เปลือกข้างนอก มันก็สะอาดแต่เฉพาะเครื่องยนต์ข้างนอก แต่ขณะที่สิ่งที่ในเครื่องยนต์นั้นมันต้องเปิดจากภายในออกมา มันถึงจะทำความสะอาดของเขาได้

ถ้าภาวนามยปัญญามันเกิด มันจะย้อนกลับเข้าไป ทวนกระแสเข้าไปในใจ สิ่งที่เป็นในใจ มันความสะอาดจากภายใน คุณติ คุณเครื่องยนต์ เราไม่เคยถ่าน้ำมัน เวลามันติดเครื่อง มันใช้งาน ออกไป มันจะคำตลอดไป สิ่งที่มีมันจะสึกหรอมากไปเรื่อยๆ แต่ถ้าเราทำความสะอาดของมัน เรา ถ่าน้ำมันเครื่องทำความสะอาด แล้วเราติดเครื่องยนต์ เครื่องยนต์จะดีขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกัน เวลาเราใช้ปัญญาของเราโดยเปรียบเทียบ โดยธรรม มันก็จะปล่อยวางอย่าง นี้ การปล่อยวาง ระหว่างที่มันปล่อยวาง ปล่อยวาง ปล่อยวางขนาดไหน ทำซ้ำ พิสูจน์ซ้ำ มันจะ พัฒนาจากจิตมยปัญญากลายเป็น...กลายเป็นได้อย่างไร มันกลายเป็นเพราะจิตดวงเดียวกัน ความ ประพฤติเดียวกัน

จากความรู้สึกจากภวาสวะ ภพอันนี้ สภาวะของจิตมันพัฒนาการของมันขึ้นไป สิ่ง ที่พัฒนาการขึ้นไปมันถึงเป็นสุดมยปัญญา การสัญญา การเก็บข้อมูล จิตมยปัญญาคือการพิสูจน์ แล้วมันพัฒนาของมันขึ้นไปจนเป็นภาวนามยปัญญา เห็นไหม จิตมยปัญญา การเปรียบเทียบมัน ก็มีประโยชน์ ถ้าเปรียบเทียบแล้วเห็นโทษ เห็นประโยชน์ เห็นการแยกแยะ การที่จะแยกแยะระหว่าง ตะกั่วกับทองคำออกจากกัน มันจะแยกไปของเขาบ่อยครั้งเข้า

แต่ถ้าเป็นกิเลสนะ เปรียบเทียบโดยกิเลส “ธรรมเปรียบเทียบ” เวลาเราฟังธรรมนะ เราฟัง ธรรม ถ้าเรามีเหตุมีผลของเราในหัวใจ เราฟังครูบาอาจารย์ที่เทศนาว่าการดี มันฟังออกนะ สิ่ง ฟัง ออกเพราะอะไร เพราะเขาพูดอยู่โดยระดับเป้าหมายเท่านั้น เขาไม่ได้พูดถึงวิวัฒนาการที่มันเจริญ งอกงามขึ้นไป วิวัฒนาการของจิตที่มันพัฒนาขึ้นไป มันจะพัฒนาของมันไปจนเป็นภาวนามย ปัญญา สิ่งที่เป็นภาวนามยปัญญามันจะเข้าไป มันไม่ใช่เปรียบเทียบ สิ่งที่เปรียบเทียบนี้จิตมย ปัญญา เพราะมันเปรียบเทียบธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ขณะที่เป็นภาวนามยปัญญามันเป็นธรรมของเรา มันเป็นธรรมะส่วนบุคคล มันเป็นธรรมะ ที่เราพัฒนาการขึ้นมา มันเป็นวิวัฒนาการของจิตมันสร้างสมขึ้นมา สิ่ง ที่สร้างสมขึ้นมาที่ธรรมจักร จักรที่มันเกิดขึ้นมา มัคโคนี้มันยากอย่างไร

ที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้ว ท้อใจว่าจะสอนอย่างไร สอน อย่างไร สอนถึงวิธีการปฏิบัติถึงการสิ้นของทุกข์ วิธีการปฏิบัติที่เราจะชำระเข้ามา

“ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นจะไม่มีผล” แล้วศาสนานี้มีมรรคอยู่ มรรคที่ว่าศาสนาพุทธของเรามีมรรคอยู่ แล้วเราเป็นชาวพุทธ เราเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติ เราก็ไปตะครุบเงาเอาสุตมย ปัญญาเป็นมรรค จินตมยปัญญาเป็นมรรค ละเอียดขึ้นมา แล้วถ้าเกิดภาวนามยปัญญามันเป็นมรรค ขึ้นมาอย่างนี้ มรรคญาณเกิดมาอย่างนี้ มันไม่ใช่สิ่งเปรียบเทียบ มันเป็นความจริง

สิ่งที่เปรียบเทียบระหว่างตะกั่วกับทองคำ ระหว่างกิเลสกับธรรมนี้มันมีการเปรียบเทียบ แล้วปัญญามันใคร่ครวญบ่อยครั้งเข้าๆ มันจะปล่อยวางมาเป็นขั้นเป็นตอน ปล่อยวาง เว้นแต่จิตปภา ญญาก็ขาดเลย แต่ถ้าเป็นเวไนยสัตว์ อำนาจวาสนาสูงต่ำต่างกัน การถึงวิปัสสนาบ่อยครั้ง ลึกตื้น ต่างกัน บางคนพิจารณากาย พิจารณาจิต พิจารณาธรรมต่างกัน ความต่างกันนี้มันตรงกับกิเลส ตรงกับเชื้อโรค ตรงกับสิ่งที่สะสมมากับใจ ถ้าไม่ตรงกับสิ่งที่สะสมมากับใจ มันได้บ้าง ได้บ้าง เพราะอะไร เพราะเราประพฤติปฏิบัติ เราไม่รู้หรือว่าสิ่งใดจะตรงกับเชื้อโรคของเรา

นี่ก็เหมือนกัน เราเกิดตาย เราเที่ยวไปในประเทศเราสิ อาหารแต่ละพื้นถิ่นไม่เหมือนกัน ถ้าเราว่า เราจะต้องกินอาหารชนิดนี้ แล้วเราไปพื้นถิ่นอื่นที่เขาไม่มีอาหารชนิดนี้ เราก็ต้องกินประทังชีวิตไง นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ ถ้ามันสิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติไป ถ้าสิ่งนั้นไม่มี สิ่งที่ว่าสิ่งที่อาหารที่เคยสิ่งที่เราชอบใจไม่มี เราก็ต้องหาวิธีการ หาอุบายวิธีการ เพราะการประพฤติปฏิบัติปล่อยไม่ได้ ถ้าเราปล่อยช่วง ทิ้งช่วง ๑๐ วันภาวนาหนหนึ่ง ๑๐๐ วันพิจารณาหนหนึ่ง ไม่เคยภาวนาเลย ก็คาดหมายมรรคผล มันเป็นไปได้หรือ มันต้องต่อเนื่อง

เวลาเราจะตีเหล็ก เหล็กนั้นต้องเผาไฟจนแดงจะตีได้ รูป ขึ้นรูปอย่างไรก็ได้ เราประพฤติปฏิบัติ ถ้าจิตมันเปิดโอกาส จิต จิต สถานที่ทำงาน แล้วกิเลสทำความสงบเข้ามามันจะปล่อย เปิดโอกาสให้เรา แล้วเราใช้ปัญญาของเราใคร่ครวญเข้ามา นี่มันต้องต่อเนื่อง พยายามต่อเนื่อง การทำต่อเนื่อง การทำสม่ำเสมอ สิ่งนี้ขาดแคลน ชาวพุทธขาดแคลนมาก ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติขาดแคลนมากเหมือนกัน

คูสิ เวลาในพรรษา เข้าพรรษาแล้วพระประจำถิ่น พระประจำพื้นที่ พระจะประพฤติปฏิบัติในพรรษา ๓ เดือนนะ แล้วใน ๑ ปี ๑๒ เดือนนะ แล้วจะตลอดไหม พระป่าเราถึงตลอดนะ ออกพรรษาก็ชู้ดงค์ เวลาได้อานิสงส์จากพรรษา สละผ้าได้ผืนหนึ่งก็ไม่สละ สิ่งต่างๆ มันคงแข็งแรงตลอดไปเพราะกิเลสมันเหยียบเราทุกวินาที แต่ธรรมะนานๆ สอดเข้ามาได้หนหนึ่ง แล้วถ้ามัน

สอดคล้องกันได้ กว่าเราสร้างสมขึ้นมา เห็นไหม ถ้าเราสร้างสมขึ้นมาได้ ธรรมะก็เข้มแข็งขึ้นมา ธรรมะเข้มแข็งขึ้นมา ก็เลสมันก็อ่อนตัวลง

ในการใช้ปัญญาของเรา ภาวนามยปัญญาจะเกิด คนที่ประพฤติปฏิบัติแล้วเห็นภาวนามยปัญญา แล้วการใคร่ครวญมันจะเข้าใจ มันจะซึ่งใจ ซึ่งใจมาก แล้วพยายามจะถนอมรักษา คิดถึงมีประโยชน์ตรงนี้ไง คิด ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ คิดสำคัญมาก ถ้าคิดไม่สำคัญมากนะ มันเป็นพื้นฐานทาน คิด ภาวนา ถ้าไม่มีทาน จิตนี้มันไม่มีสถานะ ถ้ามีคิดขึ้นมาก็ทำให้มันบริสุทธิ์ เวลาจิตสงบขึ้นมามันไม่ออกไปเป็นมิจฉา มันไม่มีสิ่งใดก่อกวน ออกประพฤติปฏิบัติในป่าในเขา สิ่งนี้มีทั้งนั้นนะ เทพฝ่ายดีก็มี ฝ่ายทดสอบก็มี ถ้าคิดเราบริสุทธิ์จะมีสภาวะแบบนี้ แล้วผู้ที่มีบุญกุศล จะสื่อ จะช่วยเหลือ จะเกื้อกูลเขาได้

แต่ถ้าเราอำนาจวาสนาเราเอาตัวเองรอดได้ เราก็รักษาของเรา คิด ศิลบริสุทธิ์จะเข้าอยู่ที่ไหนก็องอาจกล้าหาญ ในการประพฤติปฏิบัติที่ไหน เมื่อไหร่ มันจะพร้อมเสมอ แต่ถ้าเรามีความผิดพลาด คิดเราต่างพร้อย มันจะปลงอาบัติ สิ่งที่ปลงอาบัติเพื่อจะให้สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเห็นการวิวัฒนาการของจิตที่เราพัฒนาขึ้นมา มันจะถนอมรักษาสิ่งนั้นทั้งหมด การดำรงชีวิตของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมันก็นุ่มนวล มันก็สมควร มันก็เป็นทีเชิดหน้าชูตาของศาสนา

แล้วศาสนาเจริญในหัวใจของเรา ปัญญามันก็เกิดสภาวะแบบนี้ มันเป็นความจริงของใจนะ ศาสนานอกศาสนาใน เราไปมองแต่ประเพณีวัฒนธรรม สิ่งที่เขาเกื้อกูลกันมา สิ่งที่เป็นประโยชน์ สังคม เห็นไหม เราเหมือนปลาเกิดในน้ำ สังคมคือน้ำ เราเป็นปลาตัวหนึ่งเกิดมา แล้วเราพัฒนาขึ้นมาจนธรรมเกิดในหัวใจของเรา วิวัฒนาการของจิตเกิดขึ้นมา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นแบบนี้ แล้วก็ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเราเชื่อ เรามีอำนาจวาสนา เราสร้างสมบุญญาธิการจนประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจนเป็นธรรมของเรา วิวัฒนาการของจิตมรรคญาณเป็นแบบนี้ นี่ภาวนามยปัญญา

ถึงสิ้นสุดกระบวนการของภาวนามยปัญญานะ ภายต้องขาดคั้งแขนขาด สมุจเฉทปหาน สักแต่ว่าไม่ได้ การสักแต่ว่า เพราะจิตสงบมันเป็นสักแต่ว่าได้ สักแต่ว่ากาย จิตนี้ปล่อยวาง แล้วก็เทียบเคียง “โ้ย! ว่าง นี่เป็นธรรม”...ไม่มีสิทธิ์ ไม่มีสิทธิ์เพราะสิ่งนี้เป็นจินตมยปัญญาแล้วเทียบเคียงโดยกิเลส

ถ้าเทียบเคียงโดยปัญญา โดยมรรคญาณ โดยธรรม ว่างขนาดไหน ถ้าไม่มีเหตุมีผล ไม่มีสมุจเฉทปหาน กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย สิ่งต่างๆ สิ่งนี้ต้องก้องกังวานในหัวใจ คั่งแขนขาด เป็นอกุปปธรรม เราก็ได้แยกตะกั่วออกจากใจบางส่วน แต่กิเลสอันละเอียดในหัวใจมันก็ยังมิอยู่ในหัวใจ เราก็ต้องพัฒนาของเราขึ้นไป มรรค ๔ ผล ๔

ในการประพาศปฏิบัติ เรามีครูมีอาจารย์ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บุคคล ๘ จำพวก เวไนยสัตว์ต้องมีการพัฒนาการเป็นบุคคล ๘ จำพวก บุคคล ๘ จำพวก เราถือว่าคน ๘ คน แต่มันเป็นวิวัฒนาการของจิต ตั้งแต่โศคาปัตติมรรคนี้ก็บุคคลที่ ๑ โศคาปัตติผลบุคคลที่ ๒ สกิทากามมรรคบุคคลที่ ๓ ระหว่างโศคามรรค สกิทากามมรรค อนากามมรรค วิวัฒนาการที่มันจะพัฒนาขึ้นไป มันไม่ใช่มันจะเป็นไปโดยอัตโนมัติ

ถ้ามันเป็นไปโดยอัตโนมัติ เวลานางวิสาขา เวลาพระอานนท์มันต้องเป็นพระอรหันต์โดยอัตโนมัติ นางวิสาขาเป็นพระโศคาบัน เสร็จแล้วนางวิสาขาก็ตายไปในพระโศคาบันนั้นนะ แล้วก็ต้องเกิดอีกอย่างน้อยก็ ๗ ชาติ คว้าวิวัฒนาการที่มันพัฒนาการออกไป จะมีอำนาจขนาดไหน ก็แล้วแต่ แต่ถ้าวิวัฒนาการเกิดมาจากไหน เกิดมาจากไหน? เกิดมาจากมีสตินะ เรามีสติเทียบเคียงตลอด ตรวจสอบตลอด สติเทียบเคียง เทียบเคียง สติ ถ้ามีสติมันจะเห็นความผิดพลาดของเรา ถ้าเราขาดสตินะ มันจะเคลมว่าเป็นธรรม เป็นธรรม ถ้าเป็นธรรม ถ้าผู้ที่อธิบายมาต้องการแค่นี้ นั่นก็เป็นบุญกุศลของเขา แต่ผู้ที่เข้าใจว่าเป็นนิพพาน...น่าสลดสังเวชมาก เพราะมันเป็นธรรมหายามากนะ

โศคาบัน นางวิสาขายังมีครอบครัวนะ ผู้ที่ประพาศปฏิบัติ ถ้าเห็นกายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย กายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย แต่อาศัยกายนี้ นี่คือนาฬิกานี้ จิตอยู่ในนาฬิกา อยู่ในร่างกายนี้ ถ้าร่างกายนี้ จะถนอมร่างกายมาก ถนอม ถนอมรักษาไว้เพื่อประพาศปฏิบัติ ถ้าตายเดี๋ยวนี้เหมือนกับเราขับรถไป ไปไม่ถึง รถเราชำรุดเสียก่อน เราจะไปถึงทางได้อย่างไร เพราะเราไม่มีรถจะพาเราไป ภายนี้มันก็เหมือนกัน ถ้าเราตายเสียเดี๋ยวนี้ ภายนี้ จิตนี้ก็ต้องเกิดต้องตาย แล้วจิตไม่มีร่างกายอยู่ มันจะอาศัยในอะไรล่ะ ถ้ามันดับเดี๋ยวนี้ก็เป็นเทวดาอริยบุคคล มันต้องเกิดแน่นอน มันเกิดอยู่แล้ว

ถ้ามีอำนาจขนาดก็ยังมาฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันก็จะตรัสรู้ธรรมได้ แต่ถ้ายังไปเกิดอย่างนั้นมันก็ต้องไป นี่ทุกขอันละเอียดในหัวใจมีนะ จะเทวดาอริยเจ้าก็แล้วแต่ สิ่งต่างๆ มันเพราะอะไร เพราะสิ่งที่บีบคั้นคือภพ คือสถานะที่เกิด จะเทวดาก็ทุกขอย่าง

ละเอียด จะพรหมก็ทุกข์ จะสิ่งใดก็ทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร เพราะมีสิ่งบีบคั้น มีสถานะบีบคั้น มีสถานะบีบคั้น มนุษย์ทุกข์เพราะมีปากมีท้อง ทุกข์เพราะมีกิเลสบีบคั้น สิ่งบีบคั้นอยู่ มันทบีบคั้นอยู่ สิ่งนี้ถ้าอย่างละเอียดมันก็มีอยู่

แต่ถ้าในปัจจุบัน เรามีปัญญาเทียบเคียง ปัญญาเราเทียบเคียงแล้ว เราใช้ปัญญาของเรา วิศวนาการขึ้นไป จากโศคาปัตติมรรค ถ้าไม่มีโศคาปัตติผล เจริญแล้วเสื่อมเป็นกุปปธรรม ถ้ามีโศคาปัตติผล โศคาปัตติผลโดยสมุจเฉตพหวน ภายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย โดยสัจจะความจริง จิตเป็นจิต กายเป็นกายแยกกัน แต่มีอุปาทานอันละเอียดที่มันเป็นความสัมพันธ์กันอยู่ การสัมพันธ์คือสังโยชน์ที่มันยังเกาะอยู่ ถ้าเราใช้ยกขึ้น ยกขึ้นเป็นสกิทาคามรรคเป็นบุคคลที่ ๓ บุคคลที่ ๓ แล้ว วิศวนาการ ต้องวิปัสสนาไป ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม

ถ้าเป็นการเปรียบเทียบโดยกิเลส มันก็เปรียบเทียบไปสภาวะแบบนี้ให้คิดพลาดอีกต่อไป กิเลสละเอียดจะหลอกละเอียดมาก แต่เพราะสิ่งที่เป็นพื้นฐาน การวิปัสสนาเริ่มต้นกับขั้นสุดท้าย สุดยอดในการปฏิบัติที่ต้องใช้เขาวนปัญญา ต้องใช้สติควบคุมมหาศาล เพราะเราไม่มีสิ่งพิสูจน์ ตรวจสอบ แต่ขณะที่เป็นโศคาปัตติผล เป็นอกุปปธรรมที่มันจะไม่มีทางแปรสภาพ สิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่เป็นเครื่องเตือนใจ เป็นการประสพการณ์ของจิตที่มันผ่านประสพการณ์อย่างนี้มา

ในการวิปัสสนา ในสกิทาคามรรคมันก็มีการเปรียบเทียบ มีกิเลสมันจะหลอกไป เพราะกิเลสอย่างละเอียดจะหลอกไป เราก็เอาสิ่งนี้ เอาสิ่งนี้มาเป็นเครื่องยืนยัน เครื่องยืนยันว่าขณะที่กายกับจิตขาดจากกัน มันมีเหตุผลตอบสนอง ขณะที่เราวิปัสสนากายขึ้นมาเป็นการเทียบเคียง มันก็เอาอันนี้มาอ้างอิง อ้างอิงว่าสิ่งนี้ปล่อยแล้ว สิ่งนี้ขาดแล้วๆ...กิเลสมันจะอ้างอิงธรรมตลอดนะ เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ่งนี้เป็นทองคำ แต่เพราะกิเลสเรา ตะกั่วของเรามันหลอมรวมเป็นเนื้อเดียวกัน มันจะอ้างอิง มันจะเปรียบเทียบ มันจะกล่าวคู่เป็นสภาวะแบบนั้น กิเลสเป็นอย่างนี้

อย่าไปมองคนข้างนอกนะว่าเป็นโทษเป็นภัยกับเรา ให้มองกิเลสของเราในหัวใจเราเป็นโทษเป็นภัยกับเรา แม้แต่การประพฤติปฏิบัติ มันก็เป็นโทษเป็นภัยนะ เป็นโทษเป็นภัย ทำให้เราทุกข์ยาก การประพฤติปฏิบัติที่มันทุกข์ยากอยู่เพราะกิเลสของเรา กิเลสมันต่อต้าน กิเลสมันสร้างสถานะครอบงำ กิเลสมันสร้างสภาวะให้เชื่อ ทุกอย่างที่กิเลสสร้างขึ้นมานั้นจะทำให้เรายอมจำนนกับมัน ให้เราเชื่อมัน

แต่ถ้าไม่มีกรรม ไม่มีสติ เราก็เชื่อ เชื่อ เพราะในการคิดในการหลง เพราะมันไม่รู้มันถึงติด และมันก็หลง พอมันติดแล้วก็หลงมันก็อ้างอิงสิ่งนั้นว่าเป็นมรรคเป็นผล สิ่งที่มีมันพอใจนอนจมกับกิเลสอย่างนั้นไป

ถ้าวิวัฒนาการพัฒนาการขึ้นไป มันจะปล่อย ปล่อยเหมือนกัน แต่มันไม่ขาดหรอก มันไม่ขาดเพราะอะไร เพราะกิเลส แก่นของกิเลสนะ เวลาย้อนกลับมาที่จิต การเกิดและการตายไม่มีต้น ไม่มีปลาย ไม่มีต้นไม่มีปลายนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสารีบุตร ครูบาอาจารย์สิ้นกิเลสแล้วนะ จะไม่มีการเกิดอีก ไม่มีการเกิดอีก นี่วิมุตติสุข อะไรรองรับวิมุตติสุข อาสเวหิ อาสวะสิ้นไป จิตตานิ วิมูจิง สุตติ จิตตวงนี้เป็นผู้วิมุตติ ถ้าจิตวิมุตติ จิตมันมีอยู่ มันก็วิมุตติอย่างนั้น แล้วไม่เกิดอีก

แต่ที่จิตนี้ยังตายยังเกิด มันไม่มีต้นไม่มีปลาย คือสิ่งที่มันกลิ้งไปโดยไม่มีเหตุมีผลเลย เพียงแต่แรงขับของพลังงานของจิตของอวิชาเท่านั้นเอง ถ้าเราพัฒนาของเราขึ้นมาจนเป็นจริต เป็นนิสสัย ต้องเป็นจริตเป็นนิสสัย มันถึงเข้ามาในวงจรของธรรมนะ ถ้าเข้ามาในวงจรของธรรมะ แล้วเราวิวัฒนาการเข้ามาจนเป็นอกุปปธรรม เห็นไหม อกุปปธรรม โสคาบ้นยอมเกิดอีก ๗ ชาติ แล้ววิวัฒนาการของมันในสภิกาคามรรค วิวัฒนาการพิจารณาไปอย่างไร วิปัสสนาไป

สิ่งที่เป็นโสคาปัตติผลนี้มันรองรับไว้นะ เราถึงหลง รองรับมันไม่เสื่อมจนออกไปทุกข์ยาก มันเสื่อม เสื่อมผล มันเสื่อมออกมาจากพลังงานที่จะเข้าไปทำลายสภิกาคาผล แต่ถ้ามันเสื่อมออกมามันก็มีสถานะของโสคาปัตติผลรองรับไว้ มันก็ติดสภาวะแบบนั้น แต่ถ้าธรรมละเอียดเข้าไป ละเอียดเข้าไป เราต้องทำซ้ำต้องพิสูจน์ซ้ำ ต้องแยกแยะ เพราะกิเลสอันละเอียดมันก็เทียบเคียงละเอียด เทียบเคียงจนว่าสิ่งนี้เป็นนิพพานตลอด ถ้าเป็นนิพพานเพราะอะไร เพราะในกระบวนการของการทำงานนะ ถ้าเรารวบรวมทุกอย่างครบสมบูรณ์บริบูรณ์

เหมือนการสอบ ถ้าเราส่งหน่วยกิตครบ ทุกอย่างครบ ครูบาอาจารย์ตัดสินครบ เราจะผ่าน แต่ถ้าเราไม่ครบ มันเป็นไปได้ไม่ได้ใช่ไหม เราส่งหน่วยกิตไม่ครบ ทุกอย่างไม่พร้อม แล้วเราก็อ่า เราจะต้องได้ธรรม นี่มันเป็นไปได้ แต่กิเลสมันว่าได้ กิเลสมันสร้างสม มันหลอกลวงว่าเป็นสภาวะแบบนั้น ล้มลุกคลุกคลาน ในการประพฤติปฏิบัติจะล้มลุกคลุกคลานไปตลอด ล้มลุกคลุกคลานเพราะกิเลสมันเปรียบเทียบ อ้างอิงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วมีครูมีอาจารย์ของพวกเราที่ประพฤติปฏิบัติมา

เราฟังทั้งภาคปริยัติ คือธรรมและวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วฟังทั้งภาคปฏิบัติ มันยังเป็นโทษใหญ่เลย เห็นไหม นี่รู้มากยากนาน ยิ่งรู้มากกิเลสมันก็รู้ตามไปด้วย เรารู้ขนาดไหน เหมือนสระในน้ำเลย น้ำสูง กิเลสมันก็ขึ้นสูง สระลอยอยู่น้ำก็ไหลไป แล้วอวิชชามันครอบงำใจเราอยู่ มันอยู่กับเรา ขนาดรู้ขนาดไหน การประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ เวลาท่านสอนสั่งสอน ท่านจะบอกเหตุ ถ้าบอกผลจะเทียบเคียงทันที ผลเป็นแบบนั้น แล้วปฏิบัติเป็นเหมือนกันเลย นี่กิเลสส่วนๆ เลย เพราะอะไร เพราะเทียบเคียงของครูบาอาจารย์ ไม่ใช่ของเราเลย

ถ้าเป็นของเราละ มันสงบอย่างไร วิปัสสนาปล่อยวางกาย ปล่อยวางจิต ปล่อยปิ้ง เชื้อใจไม่ขาด เดี่ยวก็ออกมาเป็นสภาวะแบบนั้น แต่ถ้าปล่อยจริงนะ โลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง กายกับจิตขาดสิ่งที่ขาด อะไรขาด? กามราคะ ปฏิฆะ ขาด อ่อนตัวลง สิ่งนี้ขาด เว้งว้างมาก เว้งว้างขนาดไหน สิ่งทีละเอียดยมันหลอกอยู่นะ วิวัฒนาการพาดขึ้นๆ พาดขึ้นด้วยการประพฤติปฏิบัติ การก้าวเดิน การประพฤติปฏิบัตินะ เวลาเริ่มต้นแสนทุกข์แสนยาก แต่ขณะที่เราวิวัฒนาการ จนปัญญา ขึ้นของปัญญาไม่มีที่สิ้นสุด ขึ้นของปัญญามันเปรียบเทียบไป เปรียบเทียบโดยปัญญาเป็นจินตมยปัญญา แล้วจุดคิดเป็นภวานามยปัญญานะ

พอจิต เวลากายกับจิตนี้แยกออกจากกัน ถ้าเราจับกามราคะได้ ปัญญาที่มันจุดคิดแล้วนะ มันจะหมუნตลอดเวลา ขณะที่เราพยายามขับไล่ให้การประพฤติปฏิบัติเราสืบต่อ แสนทุกข์แสนยาก แต่ถ้าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจนถึงขั้นของกามราคะ ขณะที่ป็นน้ำป่า ปัญญาจะหมุนเร็วมาก การฝึกฝนจะติดตลอดไป เหมือนกับนักกีฬาที่เขาเป็นแชมป์ เวลาเขาแข่งขัน เขาจะมีความชำนาญมาก เขาอ่านเกมออกหมดนะ ผู้ต่อสู้ ผู้ที่เป็นนักกีฬาที่จะมาแข่งขัน เหมือนกับเด็กๆ ฝึกใหม่ จับแข่งกับแชมป์นี่มันเป็นไปได้หรือ

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อปัญญามันหมุนแล้วนะ มันจะหมุนอย่างนั้นเลย นักกีฬานี้เป็นการเปรียบเทียบจากภายนอก แต่ถ้าเป็นกิเลสนะ กิเลสที่มันละเอียดยกว่ามันก็ซื่อนมาอย่างนั้น เพียงแต่ว่าในความชำนาญของจิตที่ปัญญามันหมุนแล้ว เวลาปัญญามันหมุน เห็นไหม แชมป์ ถ้าพูดถึงเคยเป็นนักกีฬาเป็นแชมป์ ประมาทก็พ่ายแพ้คู่แข่งเหมือนกัน ปัญญาที่มันติดแล้ว เพียงแต่ว่าปฏิบัติยากปฏิบัติได้ง่าย ขณะที่ยากนะขับไล่ พยายามจุดอย่างไรก็ไม่ติด พยายามทำอย่างไรนะ ทุกข์ยาก พยายามอดนอนผ่อนอาหาร

แต่ขณะที่มันถึงจุดที่ปัญญามันหมุนแล้วนะ จับกามราคะได้ หมุนมหาศาลเลย การหมุนมหาศาลมันก็เป็นการเทียบเคียงอีกอย่างหนึ่ง เทียบเคียงว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรมเหมือนกัน เทียบเคียงฝ่ายต่ำ เทียบเคียงโดยตะกั่ว เทียบเคียงโดยกิเลส มันก็ทำให้ติดข้อง เทียบเคียงโดยกิเลสอันละเอียด มันก็เทียบเคียงว่าเป็นธรรม เอาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาหลอก ไม่ใช่ธรรมจริง ธรรมโดยกิเลสเอามาอ้างอิง จะล้มลูกกลูกหลานไปอย่างนี้

เวลาล้มลูกกลูกหลานเราก็ต้องปล่อย ปล่อยขณะที่มันว่างขนาดไหน กลับมาที่พุทโธ จิตมันจะหมุนไป จนปัญญาจะหมุนเต็มที่ แล้วเราก็ตามปัญญาจนไม่ได้หลับไม่ได้นอน จนสิ่งต่างๆ ทุกข์ยากมาก แรงของปัญญามันจะหมุนเต็มที่เพราะมันขาดพลังงาน ขาดสมาธิ ปล่อย ปล่อยแล้วกลับมาพุทโธ ปล่อยแล้วกลับมาเป็นปัญญาอบรมสมาธิ สร้างสมให้หน่วยกิตครบ หน่วยกิตคือ สัมมาสมาธิ สัมมาสติ สัมมาสัมมัชฌันตังค์ งานชอบ สัมมาอาชีโว เลี้ยงมันชอบ กล่อมถนอมเลี้ยงจิต ให้จิตหมุนออกมาเป็นปัญญาชอบ สัมมาอาชีโว เลี้ยงชีพชอบ สัมมาปัญญาชอบ ทุกอย่างชอบ ถ้ามันเป็นชอบ ความชอบคือความสมดุล

นี่ไง มัชฌิมาปฏิปทาของโศคาบัน มัชฌิมาปฏิปทาของสัทธา การเปรียบเทียบความละเอียดลึกซึ้งต่างกัน มัชฌิมาของอนาคานะ ถ้าปัญญามันหมุนไปมันหมุนด้วยปัญญา เพราะปัญญามันแรงเต็มที่แล้ว สิ่งต่างๆ เพราะมันหมุนไป เพราะภาวนามยปัญญาเป็นขั้นตอนเข้ามา แต่ขาดความนุ่มนวล ขาดความสำรวม มหาสติ-มหาปัญญา ขาดตามความเป็นจริง สิ่งนี้จะเกิดขึ้นมาจากใจที่มันเคยประพฤติปฏิบัติ สิ่งนี้จะเห็น

ยากอย่างขึ้นเริ่มต้นก็ยากอย่างหนึ่ง ยากของขึ้นในการที่ความชำนาญก็ยากด้วยความประมาทก็เป็นความยากอีกอย่างหนึ่ง นี่กิเลสมันละเอียด มันเทียบเคียงโดยละเอียด มันก็ทุกข์ไปโดยละเอียด เห็นไหม พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนมันเป็นภาวนามยปัญญา ไม่ใช่ธรรมะเทียบเคียงเป็นธรรมะความจริง เทียบเคียงคือปัญญากับกิเลสต่อสู้กัน ถึงความจริง โลกธาตุไหว ครึน! ในหัวใจนะ กามราคะขาด เพราะไม่เกิดในกามภพ

ย้อนกลับขึ้นไป ย้อนกลับขึ้นไปถึงอันละเอียด สิ่งทีละเอียดความว่างต่างๆ เป็นความว่าง สิ่งนี้เป็นความว่าง อนาคา เรือนว่าง เรือนว่างใครเป็นคนอยู่ล่ะ เราเข้าไปในบ้านบ้านนั้นว่าง แต่เราอยู่ในบ้านนั้น นี่ก็เหมือนกัน บ้านคือร่างกาย หัวใจอยู่ในร่างกายนี้เป็นความว่าง ความว่างขนาด

ไหน ใจหัวใจตัววิชา “จิตเดิมแท้ที่ส่องใส จิตเดิมแท้ที่หมองไปด้วยอุปกิเลส” เราก็เทียบเคียง จิตส่องใสกับจิตนิพพาน...กิเลสมันก็หลุดออกไป นี่ธรรมะเทียบเคียง

สิ่งที่เป็นธรรม เห็นไหม ส่องใสคู่กับเศร้าหมอง ความอาลัยอารมณ์ความทุกข์ของใจ สิ่งที่จับสิ่งนี้ได้ “อรหัตตมรรค” ความละเอียดของจิตเทียบเคียงมาเพื่อเป็นปัญญา ปัญญาอย่างปัญญาญาณอันละเอียด พลิกคำว่าวิชา สิ่งที่เป็นอวิชาเป็นเรือนยอด สิ่งละเอียดที่สุดในหัวใจโดนทำลายลงแล้วในหัวใจของเรา นี่เป็นธรรมของเรา

ไม่ใช่ธรรมเปรียบเทียบ ธรรมเปรียบเทียบ ธรรมะเทียบเคียงเป็นสิ่งที่กิเลสหลุดให้เราก้าวเดินตามอำนาจของกิเลส ถ้าเป็นการประพฤติปฏิบัติมันจะเป็นธรรมะของเรา เป็นธรรมะของบุคคลนั้น ไม่ใช่ธรรมเปรียบเทียบ

ธรรมะจริงๆ เอโก ชัมโม จิตเป็นหนึ่ง หนึ่งเป็นธรรม ธรรมสิ่งนี้เป็นธาตุ ธาตุผู้รู้ที่เป็นอวิชาฟอกจนสะอาด เป็นอาสเวหิ จิตตานิ วิมุจฺจิง สุตติ จิตดวงนี้ฟอกจนสะอาด นิพพานเป็นโดยจิต ไม่ใช่เข้านิพพาน เข้านิพพาน มีผู้เข้า มีอตฺตา แต่ตัวจิตเป็นนิพพานเสียเอง เป็นสิ่งที่ไม่มีแรงจับแล้วมันจะไม่เกิดอีกแล้ว มันไม่มีที่เกิด มันเกิดไม่ได้ มันเกิดไม่ได้เพราะเป็นอฐานะ ผู้ที่ไม่เกิดก็เป็นวิมุตติ เพราะไม่มีการเกิดก็ไม่มีการย่อยสลาย ไม่มีการพลัดพราก จะไม่มีกับจิตดวงนี้อีกแล้ว เอวัง